

Η σκήτη της Βέροιας

Αφιέρωματα / Μοναστήρια της Μακεδονίας

Η ιστορία του μοναχισμού

στην περιοχή της Βέροιας και ειδικότερα στη Σκήτη της Βέροιας, που αργότερα είναι γνωστή και ως μονή αφιερωμένη στον Τίμιο Πρόδρομο, χτισμένη λίγα χιλιόμετρα νότια της πόλης και σε δύσβατη περιοχή της δεξιάς όχθης του Αλιάκμονα, είναι συνδεδεμένη με τη μορφή ενός τοπικού αγίου, του οσίου Αντωνίου. Η χρονική τοποθέτηση της δράσης του παραμένει σκοτεινή, καθώς ο βίος του σε τρεις παραλλαγές, οι οποίες περιέχονται στον κώδικα 83 της μονής Φιλόθεου του Αγίου Όρους, παραμένει ουσιαστικά αδημοσίευτος. Στην πρώτη παραλλαγή και κατά τα φαινόμενα την παλαιότερη, δημιούργημα ενός ανωνύμου επισκόπου Καστοριάς, ο Αντώνιος φαίνεται να είχε επιλέξει ως τρόπο άσκησης

αυτόν που ακολούθησαν οι αρχαιότεροι πατέρες του Αγίου Όρους, όπως ο Πέτρος Αθωνίτης (9ος αιώνας).

Στο κείμενο σημειώνεται ως τόπος άσκησης του οσίου ένα όρος κοντά στη Βέροια, χωρίς να μνημονεύεται οργανωμένη μοναστική κοινότητα εκεί και τονίζεται ότι η λατρεία του οσίου γινόταν στο ναό της Θεοτόκου Καμαριωτίσσης, μέσα στη Βέροια, όπου είχε αποθεθεί το ιερό λείψανο. Αντίθετα σε μια δεύτερη και μεταγενέστερη παραλλαγή του βίου, δημιούργημα μοναστικών κύκλων, ο Αντώνιος προβάλλεται ως μοναχός που έζησε ασκητικά μέσα σε σπήλαιο, αφού έλαβε την ευλογία του ηγουμένου μιας μονής που υπήρχε στον τόπο εκείνο.

Ο όσιος Αντώνιος

Τη μοναδική και καίρια απάντηση στο ερώτημα, πότε έζησε ο όσιος Αντώνιος, αποδίδει η παράστασή του στο ναό της Παλιάς Μητρόπολης της Βέροιας, όπου εικονίζεται γυμνός με ένα ιμάτιο να τυλίγει το σώμα του, με ακατάστατα μαλλιά και γένεια και την ιστορική πλέον επιγραφή,

Ο όσιος Αντώνιος ο διά Χριστόν σαλός, ο Βερροιώτης. Η χρονολόγηση των τοιχογραφιών στο διάστημα 1215/6 - 1224/5, η αναφορά του οσίου ως σαλού και η αθησαύριστη μαρτυρία του Ζώτου - Μο-λοσσού (τέλη 19ου αι.) ότι είδε Ακολουθία του οσίου, χρονολογημένη στα 1050, καθιστούν πιθανή την υπόθεση ότι ο όσιος Αντώνιος έζησε τον 10ο, το πολύ στις αρχές του 11ου αιώνα. Υποτίθεται ότι μετά την κοίμηση του οσίου, ο χώρος άσκησής του αποτέλεσε πόλο έλξης για άλλους μοναχούς.

Η περιοχή της Σκήτης είναι διάσπαρτη από φυσικά κοιλώματα και σπήλαια, όπου έχουν εντοπισθεί λείψανα εγκατάστασης. Πάντως, για πρώτη φορά, στις αρχές του 14ου αιώνα, αναφέρεται ότι η Σκήτη ήταν οργανωμένη με αφορμή την εμφάνιση εδώ του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά. Ο Παλαμάς είχε εγκαταλείψει στα 1326 τη Λαύρα του Αγίου Όρους εξαιτίας τουρκικών επιδρομών και επέλεξε ως χώρο ησυχίας τη Σκήτη της Βέροιας. Οι διασυνδέσεις του με τη Βέροια είναι φανερές από το ότι εγκατέστησε εκεί τις αδελφές του σε γυναικεία μονή της πόλης, αλλά και από τη σχέση που διατήρησε με τον ιερομόναχο Ιγνάτιο Καλόθετο, ιδρυτή της μονής του Σωτήρος Χριστού (1314/5) στη Βέροια. Ο λαυριώτης Καλόθετος, όπως και ο Παλαμάς τοποθετήθηκε αργότερα ως ηγούμενος της μονής Σωσθενίου στην Κωνσταντινούπολη, όπου κατέφυγε και ο Παλαμάς το 1341, σε φίλιο προφανώς περιβάλλον. Κατά την παραμονή του στη Σκήτη ο Παλαμάς φρόντισε για την ίδρυση φροντιστηρίου (μονής).

Λίγο πριν από τα μέσα του 14ου αι. βρίσκουμε στη Σκήτη, της Βέροιας τον όσιο Αθανάσιο τον Με-τεωρίτη, πριν από την ίδρυση του Μεγάλου Μετεώρου. Από το

Βίο του οσίου Θεοδοσίου από το Τύρναβο της Βουλγαρίας συνάγεται ότι περί τα μέσα του 14ου αιώνα η Σκήτη βρισκόταν σε μεγάλη ακμή.

Ο όσιος Διονύσιος

Το 1523 μία άλλη λαμπρή προσωπικότητα της μακεδονικής γης, ο όσιος Διονύσιος, μετέπειτα κτίτορας της κατά τον Όλυμπο μονής της Αγίας Τριάδος, εμφανίζεται στη Σκήτη μεριμνώντας για την ανακαίνιση του κεντρικού ναού της. αφιερωμένου στον Τίμιο Πρόδρομο. Δεύτερη και πολύ ουσιαστική πράξη του υπήρξε η μετατροπή του ασκητικού έως τότε βίου σε κοινοβιακό. Από αυτήν την άποψη ο όσιος Διονύσιος μπορεί να θεωρηθεί ο ιδρυτής της μονής του Τιμίου Προδρόμου πλέον. Προς τα τέλη του 16ου αιώνα με τη μονή συνδέεται και ο όσιος Θεοφάνης ο Νέος, πολιούχος της Νάουσας.

Έγγραφα

Μερικά έγγραφα του 17ου και 18ου αιώνα αναφέρουν πλέον τη μονή ως πατριαρχική και σταυροπηγιακή. Από τα τέλη του 18ου αιώνα αρχίζει η παρακμή. Στο διάστημα 1787-1792 ο ηγούμενος Κάλλιστος ζητεί την οικονομική ενίσχυση της Αικατερίνης Β΄ της Ρωσίας, ώστε να απομακρυνθούν οι Τούρκοι, οι οποίοι είχαν μετατρέψει τον ιερό χώρο σε «εστιατόριον, βυρσοδεψείον και παντός μολυσματικού και βρωμερού κέντρον». Στα 1819 εκποιούνται τα περιουσιακά στοιχεία της μονής από τους Τούρκους και το 1822, με την Επανάσταση της Μακεδονίας, καταστρέφεται πλήρως από τον Λουμπούτ πασά. Από τότε δεν στάθηκε δυνατό να ορθοποδήσει.

Η βιβλιοθήκη της διασκορπίστηκε και μερικά βιβλία διασώθηκαν με την φροντίδα των άστεγων μοναχών σε χωριά των Πιερίων. Σήμερα, μετά την καταστροφή, εκτός από το παρεκκλήσιο της Μεταμορφώσεως, κτισμένο στο νοτιοδυτικό πέρας του περιβόλου, το οποίο χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα, με τοιχογραφίες φθαρμένες από φωτιά, τίποτε ιδιαίτερο δεν δηλώνει την παλαιότητα και την λαμπρή ιστορία της Σκήτης. Το τοιχογράφητο καθολικό, που ανακτίσθηκε μετά το 1822 ως απλή τρίκλιτη βασιλική, αλλά και τα υπόλοιπα κτίσματα, δεν παρέχουν κάποια αισθητική αξιώσεων. Μένουν μόνον οι εικόνες του τέμπλου, με παραστάσεις όλων των αγίων που έζησαν εδώ, για να θυμίζουν συγκινητικά την αλλοτινή πνευματική λαμπρότητα του χώρου. Κατά τ' άλλα η υπέροχη θέα της μονής προς τα βράχια της απέναντι όχθης του Αλιάκμονα παραμένει δελεαστικά όμοια, όπως στην εποχή των μεγάλων ασκητών.

(Πηγή: Η Καθημερινή. «Επτά ημέρες»- αφιέρωμα: Τα Μοναστήρια της Μακεδονίας, 14 Απριλίου 1996, σ. 26)

<http://bitly.com/1wAaEND>